

Modern teoribildning i socialt arbete

Malcolm Payne

Natur och Kultur, 2008

Modern teoribildning inom socialt arbete är en kommenterad kartläggning av aktuella teman, idéer och perspektiv inom socialt arbete. Ett dilemma med en sådan ambition är att ju fler teman mm man tar med, desto större är risken att beskrivningarna blir ytliga och att missförstånd uppstår. Den socialkonstruktioniska ton som Payne anger i början av boken förmedlar emellertid budskapet att bokens innehåll inte måste tas för givet som "sant" utan kan diskuteras utifrån olika utgångspunkter. Detta är i sin tur en utmärkt pedagogisk väg för studenter i socialt arbete att få grepp det sociala arbetets teoretiska aspekter utan att för den skull fastna i en dogmatisk och ideologisk enögdhet.

Boken består av två delar. En första kortare del som går igenom idéer som rör socialt arbete. Här tar Payne upp den sociala konstruktionen av teorier för socialt arbete, tillämpning av sådana teorier i praktiken samt olika frågor som berör det sociala arbetets praktik. Exempel på berörda filosofiska och vetenskapsteoretiska problem är huruvida socialt arbete styrs av ett paradigm. Ett annat är om teorier för socialt arbete är moderna eller post-moderna. För att exemplifiera bredden i upplägget bör det även nämnas att debatten kring en evidensbaserad praktik också behandlas. Den andra längre delen är en genomgång av teorier för socialt arbete: psy-

kodynamiska perspektiv, krisarbete och uppgiftscentrerat socialt arbete, kognitiva-beteendeinriktade teorier, systemperspektiv och ekologiska perspektiv, socialpsykologi och social konstruktion, humanism, existentialism och andlighet, samhällsarbete och social mobilisering, från radikala till kritiska perspektiv, feministiska perspektiv, antidiskriminerade arbete och kulturell och etnisk sensitivitet samt empowerment och företräddarskap.

Alla som är specialister inom något av de områden som Payne tar upp kan säkert ge exempel på såväl ytlighet som missförstånd. Det finns emellertid även intressanta exempel på kreativa synteser. Det finns inte utrymme att gå igenom allt i denna recension. Några exempel är dock på sin plats.

En expert på systemteori skulle kunna fråga sig hur portalfigurer inom samhällsvetenskaplig systemteori som t ex Kenneth Boulding, C West Churchman och David Easton kunnat förbigås. Denne expert skulle även kunna sakna kopplingen mellan positivismens strävan efter en enhetsvetenskaplig bas och det systemteoretiska projektet att utveckla ämnesöverskridande och tvärvetenskaplig begreppsapparat och metodologi. Paynes projekt kan dock i princip medföra denna typ av utökning för varje tema i boken, vilket inte är ändamålsenligt.

Det område som är mest aktuellt för mig och som jag finner problematiskt rör evidensbaserad praktik (EBP), vilket tas upp i kapitel 3 om frågor rörande det sociala arbetets praktik. Här har Payne missat den mest centrala delen av EBP som lyfts fram under de senaste fem åren såväl inom socialt arbete som medicin, nämligen kritiskt tänkande och argumentationsanalys (se ex Jenicek & Hitchcock 2005 och Gambrill 2006). Det kritiska tänkandet och förmåga att analysera och värdera argument är själva basen för EBP. Den argumentering det handlar om rör vilket alternativ av minst två (ex A eller B) som man bör välja i en given situation i det praktiska sociala arbetet. Argumenten består i sin tur av information från tre typer av källor:

- * klienternas erfarenheter, värderingar och önskemål
- * praktikernas erfarenheter och omdömen bl a med utgångspunkt de lokala omständigheter villkor som gäller
- * forskningsresultat avseende de aktuella alternativen

Om man efter en genomgång av alla relevanta och hållbara argument t ex finner att varken klienterna eller praktikerna har några särskiljande preferenser avseende A eller B, men att A framstår som bättre än B enligt forskningen, så bör man välja A. Å andra sidan om exempelvis forskningen inte tyder på att de finns någon skillnad avseende effektivitet mellan A och B, samtidigt som klienterna föredrar B bör B väljas, åtminstone om praktikerna inte har någon stark uppfattning i frågan.

Om de tre informationskällorna ger motstridig information, så bör de aktuella argumenten ses över så att en rimlig sammanvägning kan göras. EBP fungerar alltså även om forskningen i den aktuella beslutssituationen saknar diskriminerande resultat, vilket faktiskt kan bero på att det helt saknas tillförlitlig forskning. Avsaknaden av forskning kan i sin tur bero på att den fråga beslutet rör inte lämpar sig för forskning, ex sådant som rör "tyst kunskap". Det bör dock betonas att forskning med explicita och diskriminerande resultat är en central del av EBP.

Mot bakgrund ovanstående framstår en del av Paynes påståenden om EBP som märkliga. Han menar bl a (s 103) att "EBP antar" att det alltid är möjligt att "identifiera specifika interventioner som alltid leder till samma effekt". En orsak till att forskning ibland inte är till hjälp för klienter och praktiker, i valet mellan olika insatser eller program (A eller B), kan just vara att en given intervention inte alltid leder till samma effekt. Detta i sin tur är något man kan konstatera i systematiska översikter, en metod som utgör ett viktigt stöd för EBP.

Ytligheter och missförstånd är emellertid ett nödvändigt ont i den typ av projekt som Payne givit sig i kast med. Det finns emellertid även intressanta synteser. Ett exempel är då Payne antyder att EBP mycket väl skulle kunna kopplas till empowerment. Han refererar (s. 106) till argument rörande att EBP och skriver att "EBP förlämnar klienten makt och auktoritet", vilket

recensioner

ju är helt i enlighet beskrivningen av EBP ovan.

Sammanfattningsvis är boken ett väl-lovligt och närmast encyklopediskt projekt som trots en del problem kan rekommenderas, framförallt till studenter som vill orientera sig om viktiga teoretiska teman och frågor inom modernt socialt arbete.

Sten Anttila

IMS, Socialstyrelsen

Referenser

Gambrill, E. (2006). *Social Work Practice – A Critical Thinker's Guide*. Oxford: Oxford University Press.

Jenicek, M. & Hitchcock, D. L. (2005). *Logic and Critical Thinking in Medicine*. Chicago: American Medical Association.